



A magyar anyanyelvű felsőoktatás káderutánpótlásának és -képzésének problémái Vajdaságban

Esélyegyenlőséget

A tartós és a megfelelő megoldást a Vajdasági Magyar Magánegyetem megalapításában látjuk

írta Ribár Béla és Dr. Szalma József

A minap beszélgettünk Újvidéken két elsőéves óvónőképzős hallgatóval, és megtudtuk, hogy a 13 tantárgy közül mindössze négyet tanulnak magyarul. Sajnos a 9 tantárgy között van a pszichológia is, amelyet a magyar nemzetiségű tanárnő szerbül ad nekik elő, számunkra érthetetlen okokból. Ez az állapot már nincs messze attól, amilyen a két világháború között volt a belgrádi "magyar" tanítóképzőben, ahol csupán a magyar nyelvet és a hittant tanulták anyanyelvükön a leendő tanítók. Valamivel "kedvezőbb" a helyzet az újvidéki gimnázium magyar tagozatában, ahol, az osztálytól függően, "mindössze" 5-6 tantárgyat tanulnak szerb nyelven a diákok. Hasonló állapotokat sorolhatnánk még több iskolában, és sajnos az általános, azaz elemi iskolákban is.

Tragikusnak találjuk, hogy gyermekeink 20 százaléka nem tanulhat anyanyelvén már az általános iskolában sem. Tragikusnak véljük azért, mert ezek nagy része elvesz a magyarság számára, ezek nagy része asszimilálódik, és közülük kerülhetnek ki a pecsovicok, Vlahovicok, Feketék, Kertesek. Magyar iskolahálózatunk ilyen helyzete nemcsak a tanárhiánynak tudható be, hanem a titói korszak iskolapolitikájának is. A magyar tannyelvű gimnáziumokat (Nagybecskerekben, Újvidéken, Zentán, Szabadkán, Zomborban) 1955-ben megszüntették. Később a Vajdaságban számos magyar elemi iskolát is megszüntettek. Fájó szívvel gondolunk a dél-bánáti Sándoregyháza, Módos, Kovin, Pancsova és Herczeg Ferenc szülővárosának, Versecnek a magyar iskolák hiánya miatt pusztuló magyarságára.

A jelenlegi anyanyelvi iskoláztatásunk legnagyobb rákfenéje a tanárok hiánya. De meg kell említeni a programot magyar nyelvből, történelemből, ének, zene és képzőművészeti oktatásból is. Arról, hogy megmaradásunk és nemzeti identitásunk szempontjából milyen iskolára és programokra lenne szükségünk, dr. Tóth Lajos, anyanyelvű oktatásunk problémáinak legjobb ismerője írt a közelmúltban a Magyar Szó Sorskérdéseink c. rovatában.

Nemcsak pedagógusokra, tanárookra, tanítóokra, hanem orvosokra, mérnökökre, informatikusokra, jogászokra, közgazdászokra is nagy szükségünk van, mert mindezekből a szakemberekből a lakossági számarányunkhoz képest jóval kevesebb van, mint a többségi "mennyei" nemzet soraiban. Vajon mi kevésbé vagyunk alkalmasak egy egyetemi diploma megszerzéséhez? Tudjuk, hogy nem vagyunk kevésbé rátermettek, és ez az állapot a mindenkor hatalom irántunk tanúsított hátrányos megkülönböztetésének következménye!

Az Újvidéki Egyetem Orvostudományi Kara 28 tanszékének csak a felén dolgoznak magyar tanárok (de lehet, hogy már a felén sem). Létszámuk mindössze 26, ami a kutatók összlétszámának (381) csupán 6,8 százaléka. Ha ezt az arányt összevetjük a vajdasági magyar lakosság 1991-ből származó 16,9 százalékaival, akkor egyértelmű, hogy a magyar ajkú oktatók aránya jelentősen kisebb a magyar ajkú lakosok összlakosságban képviselt arányánál.

A magyar oktatók hiánya és a fent leírt aránytalanságok a hatalom kisebbséggel és annak értelmiségével szembeni hátrányos megkülönböztetésével magyarázhatóak, és nem tudományos rátermettségünk hiányával. Ezt alátámasztja, hogy a Science Citation Index adatbázis alapján már két ízben is felmérést végeztek a vajdasági tudományos kutatók idézettségével kapcsolatban, és mind a kétszer a tíz legtöbbet idézett kutató közül az első, a negyedik és a hetedik helyen magyar ajkú kutató áll.

Hátrányos megkülönböztetésünk eklatáns példájaként csak egyet említünk meg a sok-sok eset közül.

Könyves Tibor miután oklevelet szerzett az Újvidéki Egyetem Mezőgazdasági Karán, majd tanársegédként megvédte magiszteri és doktori disszertációját, annak ellenére, hogy egyedül jelentkezett a meghirdetett docensi állásra és a megválasztására megírták a pozitív referátumot, 1997-ben nem választották meg magyar nemzetisége miatt, amihez még az is hozzájárult, hogy a témavezető professzora horvát nemzetiségű volt.

A letűnt milosevici rendszer, melynek csápjai azonban még aktívak, mindent megtett, hogy ne érezzük magunkat otthon szülőföldünkön, az új hatalom pedig úgyszólván semmit sem tett meg annak érdekében, hogy szülőföldünket hazánknak érezzük!

Az európai dokumentumok ajánlásai és kötelezvényei a nemzeti kisebbségek számára előirányozzák az anyanyelven történő felsőfokú oktatást. Ezekkel a normákkal összhangban szükségesnek mutatkozik egy magyar egyetem koncepciójának kialakítása. A magyar egyetem szolgálhatna itt- és megmaradásunkat, szellemi elitünk kiképzését, bővítését, hozzájárulhatna kisebbségi közösségünk gazdasági, társadalmi esélyegyenlőségének növeléséhez.

Az egyetemi felvételik és az oktatás — kevés kivétellel — kizárólag szerb nyelven folytak. Mindkettő erősen csökkenti az esélyegyenlőséget és az anyanyelven történő továbbtanulás lehetőségét. Ezt csakis megfelelő szintű, minél teljesebb spektrumú anyanyelvi egyetemi képzéssel tudnánk némileg ellensúlyozni.

Ezért a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság Elnöksége napirendre tűzte a vajdasági magyar egyetem koncepciójának kialakítását. Elkészült egy előzetes törvénytervezet is. A szociális akadályok csökkentését csakis a hallgatók további ösztöndíj-támogatásával, az oktatást pedig elsősorban az itthoni magyar egyetemi oktatók, tudományos intézmények és szervezetek támogató és tevékeny hozzájárulásával lehetne megvalósítani.

Számos vajdasági magyar fiatal tanul Magyarországon magyarországi állami ösztöndíj-támogatással posztgraduális kurzuson (PhD). A Vajdasági Magyar Tudományos Társaság által is előkészített, a vajdasági magyar egyetemi oktatásra vonatkozó tervezet céljai között szerepel, hogy a magyarországi tudományos képzésben részt vett és végzett fiatalok számára a vajdasági magyar egyetem nyújtson visszatérési lehetőséget. A fiataloknak az anyaországban szerzett tudása és szakmai, tudományos anyanyelve, karöltve az itthoni seniorok tapasztalatával segítené a vajdasági magyar egyetemi képzést, és ezáltal "együtt" járulnának hozzá megfoglyatkozott értelmiségünk gyarapításához.

A magyarok részvétele a társadalom vezető posztjain egyre kisebb mértékű. Ennek ellensúlyozása, többek között, éppen a megfelelő képzettség megszerzése lehet. Ugyanakkor tisztában vagyunk azzal, hogy politikai és törvényhozói jóakarat esetén is az alapítás koncepciójának kidolgozása az egyetem létrehozásának a viszonylag könnyebbik részét képezi. A nehezebbik rész a megvalósítás (általában az anyagi lehetőségek miatt). Mindkét tervezett felsőoktatási forma (a fennálló "állami" és a majdani "magánegyetemi") csakis jól átgondoltan és tartós feltételek biztosítása mellett valósítható meg. Rendkívül fontos, hogy ezen oktatási formák struktúrája és szintje megfeleljen a követelményeknek és hogy a szerzett tudást bizonyító oklevelek minden további procedúra nélkül érvényesek legyenek mind itthon, mind az anyaországban, mind pedig külföldön.

A Vajdasági Magyar Tudományos Társaság összegezván az elmúlt több mint tíz évben a vajdasági magyar tudományos és civil társadalomban elhangzott vitákat, a vajdasági magyar közvéleményhez fordulván bocsátotta közvitára a magyar közszolgálati és magánegyetemről szóló törvénytervezet vázlatát annak érdekében, hogy kisebbségi társadalmunk minden kompetens szegmentuma kinyilváníthassa véleményét, részt vehessen az erről szóló vitában és megfelelő javaslatokat tehessen. Javaslatunk lényege az volt, hogy az Újvidéki Egyetem karain jelenleg fennálló magyar tannyelvű

oktatást meg kell őrizni és ki kell bővíteni létszámkorlátozás nélküli magyar tannyelvű csoportok formájában. Ugyanakkor a tartós és megfelelő megoldást a Vajdasági Magyar Magánegyetem megalapításában látjuk. Az ennek alapján kialakított álláspontok és javaslatok érvényesítése egyik próbaköve lehet az új szerbiai demokratikus kormányzatnak, de ugyanakkor próbaköve lehet a határlomban részt vevő magyar politikusok kisebbségi érdekeink iránti elkötelezettségének is!

RIBÁR Béla akadémikus

Dr. SZALMA József egyetemi tanár

(Elhangzott a Magyar Professzorok Világtanácsa által kezdeményezett Vajdasági Magyar Professzorok Találkozásán 2001. június 8-án Szabadkán)